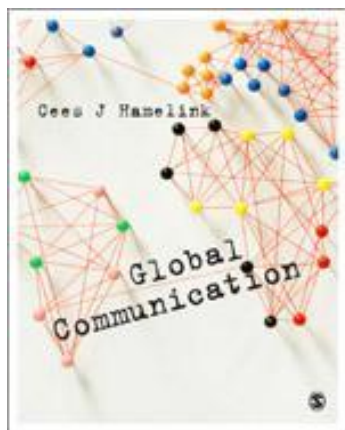

Book Review

Global Communication

รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข

(Rungnapa Yanyongkasemsuk)

Cees J. Hamelink. (2015). *Global Communication*.

London: SAGE Publication. 279 Pages

หนังสือชื่อ Global Communication เขียนโดย Cees J. Hamelink ศาสตราจารย์ที่ University of Amsterdam ประเทศเนเธอร์แลนด์ มีความเชี่ยวชาญด้านการสื่อสาร วัฒนธรรม และเทคโนโลยี หนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาที่ครอบคลุมในหลากหลายประเด็นที่มีการพูดคุยและถกเถียงกันตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน ทำให้เห็นภาพของประวัติศาสตร์การสื่อสารตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และอนาคต มีตัวอย่างประกอบให้เห็นชัดเจน นอกจากนี้ยังทำให้เห็นว่า การสื่อสารมีความสัมพันธ์กับมิติอื่นๆ อันได้แก่ ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ การเมือง อำนาจ การบริหารจัดการ การระหว่างประเทศ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี และในท้ายบทของแต่ละบท ผู้อ่านที่สนใจที่จะอ่านหรือศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นหลักๆ ในบท ผู้เขียนก็ได้ให้รายละเอียดหนังสือหรือแหล่งในการค้นคว้าเพิ่มเติมในแต่ละประเด็นผ่านหัวข้อ Reading Spotlight, Online Resources และ Further Reading และปิดท้ายบททุกบทด้วย Research Assignment ที่เป็นเหมือนคำถามที่ชวนคิด หาคำตอบ หรือศึกษาเพิ่มเติม หนังสือเล่มนี้ตีพิมพ์เมื่อปี 2015 โดยสำนักพิมพ์ SAGE แบ่งออกเป็น 13 บท จำนวน 279 หน้า

บทแรก What is Global Communication บทแรกนี้ผู้เขียนตั้งต้นด้วยด้วยการแนะนำให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายและลักษณะของ Global Communication รวมทั้งคำที่ใกล้เคียงว่าเหมือนหรือต่างอย่างไร จากนั้นอธิบาย Global Communication กับมิติและบริบทอื่นๆ ที่สัมพันธ์กัน และโดยเฉพาะผู้เขียนได้กล่าวถึงความไม่เท่าเทียมกันและสังคมเสี่ยงภัย ซึ่งเป็นประเด็นร่วมสมัยและกำลังถูกกล่าวถึงในปัจจุบันด้วย

บทที่สอง How to Study Global Communication บทนี้เริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงมุมมองต่างๆ ที่ใช้ในการศึกษา Global Communication และชี้ให้เราเข้าใจเพิ่มมากขึ้นถึงการมี/ การใช้ทฤษฎีกับการสื่อสารว่า ใน Global Communication นั้นทฤษฎีที่ใช้ในการอธิบายมีไม่มากนักแต่ก็ยังมีให้เราต้องทำความเข้าใจและศึกษา ขณะเดียวกันการมีทฤษฎีไม่มากนักก็ไม่ได้หมายความว่าทฤษฎีไม่จำเป็น เพราะทฤษฎีนั้นช่วยให้เราอธิบายและทำความเข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆ ได้ดีขึ้น อย่างไรก็ตามในความเป็นศาสตร์ ทฤษฎีใน Global Communication ก็ไม่ได้มีทฤษฎีเดียวที่จะสามารถใช้อธิบายได้ถูกต้องทุกที่ทุกเวลาและทุกปรากฏการณ์ นั่นเพราะ Global Communication มีความซับซ้อน มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และสิ่งที่ Global Communication ทำการศึกษาก็มีทั้งเนื้อหาของข่าวสาร การวิเคราะห์วาทกรรม การศึกษาผู้ฟัง การศึกษาในเชิงเศรษฐกิจ รัฐศาสตร์ จิตวิทยาสังคม สังคมวิทยา มานุษยวิทยา และวัฒนธรรมศึกษา ฉะนั้น นี่คือนิยามเฉพาะ และขณะเดียวกันก็เป็นข้อจำกัดในการศึกษาเมื่อทำการเปรียบเทียบกับความเป็นศาสตร์แบบวิทยาศาสตร์ นั่นหมายความว่า ในการศึกษาเรามักมีข้อจำกัดที่เราอาจไม่รู้ตัว เช่น แสงทฤษฎีและวิเคราะห์แบบวิทยาศาสตร์ การถูกครอบงำด้วยแนวคิดทฤษฎีแบบตะวันตกเป็นศูนย์กลาง ระเบียบวิธีการในการศึกษา รวมทั้งอคติจากความเป็นชาติ ทั้งๆ ที่ข้อมูลข่าวสารเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็วและข้ามพรมแดน

บทที่สาม The History of Long-Distance Communication การเคลื่อนไหวของข้อมูลข่าวสารไม่ได้เพิ่งเกิดขึ้นในปัจจุบัน หากเกิดขึ้นมาตั้งแต่ยุคที่เรียกว่า Manual Carriers ไปจนกระทั่ง Digital Carriers โดยเวลาที่ผ่านมา ได้ทำให้อุปสรรคขัดขวางการสื่อสารได้ค่อยๆ ถูกจำกัดออกไป อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนได้ตั้งข้อสังเกตในตอนท้ายว่า โลกแห่งการสื่อสารในปัจจุบันเป็นความเหลื่อมล้ำหรือไม่ ครอบงำเราหรือไม่ หรือสร้างความเท่าเทียมกัน การตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้เราคิดเช่นนี้ ก็เพื่อให้เราไม่เคลื่อนไหวอย่างรวดเร็วเหมือนข้อมูลข่าวสาร หากแต่ต้องหยุดคิดทบทวนพิจารณาสิ่งต่างๆ รอบตัวเป็นระยะ เพื่อให้ได้เห็นโลกปัจจุบันได้ชัดเจนขึ้น

บทที่สี่ The Economy of Global Communication ในบทนี้ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของ Global Communication กับเศรษฐกิจ โดยเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงการพัฒนาอุตสาหกรรมกับ Global Communication ที่ทำให้เห็นบทบาทที่เพิ่มขึ้นของกลุ่มทุนและการเติบโตของอุตสาหกรรมสื่อสาร โทรคมนาคม จนกระทั่งกลายมาเป็นบรรษัทข้ามชาติในปัจจุบัน นอกจากนี้ผู้เขียนยังเสนอว่า Global Communication แบ่งออกได้ง่ายๆ เป็น 3 ส่วนแต่ก็มีความสัมพันธ์กัน คือ โครงสร้างพื้นฐาน บริการ และเนื้อหา และจากมิติด้านเศรษฐกิจที่ปรากฏ ก็ได้นำไปสู่การศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองของการสื่อสาร ทั้งนี้ เพื่อเปิดเผยให้เห็นถึงกระบวนการทางเศรษฐกิจและการเมืองที่ปรากฏในเศรษฐกิจของการสื่อสารโลก

บทที่ห้า Flows of Global Content ในบทนี้ผู้เขียนได้มุ่งเน้นไปที่เนื้อหา 3 ส่วนที่ครอบคลุมเรื่องราวต่างๆ ที่เลื่อนไหลไปทั่วโลก อันได้แก่ข่าวสาร ความบันเทิง และโฆษณา โดยแต่ละส่วนผู้เขียนได้ยกตัวอย่างให้เห็นชัดเจน ทั้งนี้ผู้เขียนได้อธิบายผ่านพัฒนาการของอุตสาหกรรมสื่อทั่วโลก โดยเฉพาะช่วงศตวรรษที่ 20 ไม่ว่าจะเป็น CNN, IPS, Al-Jazeera, MTV, Omnicom, WPP, Interpublic, Publicis Groupe และปิดท้ายบทด้วยการตั้งคำถามชวนคิดเกี่ยวกับข่าว บันเทิง และโฆษณา ที่เราเสพอยู่ เช่น เราเห็นความแตกต่างอะไรระหว่าง CNN กับ Al-Jazeera นั่นหมายความว่า เราต้องเห็นและเข้าใจวิธีการนำเสนอ เนื้อหาที่นำเสนอ การวิเคราะห์ ฯลฯ ในแต่ละสื่อ รวมทั้งเบื้องหน้าเบื้องหลังของสื่ออื่นๆ ด้วย

บทที่หก Emergence of the Politics of Global Communication ในบทนี้นำเสนอการเมืองในบริบทของ Global Communication ผ่านคำว่า Governance โดยผู้เขียนพาเรากลับไปดูพัฒนาการตั้งแต่ศตวรรษที่ 16 คือ Postal Communication จนกระทั่ง Telegraphic Communication ในต้นศตวรรษที่ 19 นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่ยังคงเป็นประเด็นร่วมสมัยนั่นคือ การเกิดขึ้นของการปกป้องสิทธิของผู้เขียน ข้อคำนึงทางสังคมของสื่อมวลชน สำหรับพัฒนาการหลังสงครามโลกครั้งที่สอง จะเห็นการเกิดขึ้นของตัวแสดงหลักระดับนานาชาติ การเติบโตของ NGOs การเผชิญหน้าระหว่างโลกตะวันตกและตะวันออก โลกเหนือและโลกใต้ และเศรษฐกิจโลก สิ่งเหล่านี้ได้กลายเป็นสิ่งแวดล้อมใหม่ให้กับการเมืองของการสื่อสารโลก ที่ต้องปรับตัวและปรับเปลี่ยนรูปแบบ เมื่อมาถึงยุควัตกรรมเทคโนโลยี การตลาดและการโฆษณาชวนเชื่อได้มีบทบาทสำคัญต่อผู้คน โดยไม่รู้ตัว คำถามก็คือ โลกการสื่อสารปัจจุบันได้ทำให้เกิดประชาธิปไตยที่มากขึ้น หรือไม่อย่างไร คำถามนี้เป็นคำถามที่น่าขบคิด ไม่เฉพาะกับบริบทของการสื่อสาร แต่บริบทโลกที่เราอาศัยอยู่ในปัจจุบัน เราอาจมองไม่เห็นการครอบงำที่ดำรงอยู่อย่างเป็นทางการทั่วไปและเป็นปกติ

บทที่เจ็ด The Politics of Global Communication: Twenty-First Century Issues เนื้อหาบทนี้ต่อเนื่องจากบทก่อนหน้า นั่นคือ กล่าวถึงการเมืองของ Global Communication ในศตวรรษที่ 21 ที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอีกขั้นหนึ่ง นั่นคือ มาตรฐานการค้าและตลาดได้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดการเมืองการสื่อสารโลกอย่างมาก ทั้งนี้ผู้เขียนได้อธิบายผ่าน WTO การกล่าวถึงทรัพย์สินทางปัญญาที่จะกลายเป็นประเด็นที่มีความขัดแย้งทางผลประโยชน์มหาศาล ผู้เขียนยังได้เสนอว่า Global Communication ในปัจจุบันถูกครอบงำทั้งการเข้าถึงความรู้ การโฆษณาระดับโลก ความเป็นส่วนตัว ทรัพย์สินทางปัญญา การค้าในวัฒนธรรม ความเข้มข้นในการเข้าไปควบคุมตลาดโลก ฯลฯ เหล่านี้คือสิ่งที่ถูกกล่าวถึงอย่างมากในโลกปัจจุบัน ฉะนั้น Global Communication จะต้องเข้าไปมีบทบาทในการดำเนินการต่างๆ นั้นไปรงใส

บทที่แปด Inequality and the Global Divide ในบทนี้ผู้เขียนที่เราอาจไม่ค่อยได้นึกถึงในมุมมองของสื่อ นั่นคือ ข้อมูลต่างๆ ที่ดูเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็ว นั่นสะท้อนความเท่าเทียมกันหรือไม่ นั่นเพราะในประเทศกำลังพัฒนา ไม่มีเครื่องมือสื่อสารที่ทำข้อมูลข่าวสารทั่วถึง นั่นหมายความว่า ความไม่เพียงพอในอุปกรณ์ได้นำไปสู่ความไม่เท่าเทียมกัน แต่การเอาเครื่องมือหรืออุปกรณ์ไปให้ก็ไม่ใช่ว่าการแก้ปัญหา นั่นเพราะการมีเทคโนโลยี จะนำมาซึ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และทำให้สถานะทางสังคมเกิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน สิ่งนี้เองคือประเด็นและข้อสังเกตที่ทำให้ได้ข้อสรุปคิดว่า บทบาทของการสื่อสารควรนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ดีขึ้น

บทที่เก้า Propaganda, Diplomacy, and Espionage บทนี้ผู้เขียนกล่าวถึงการโฆษณาชวนเชื่อ การเจรจาต่อรอง และการจารกรรม โดยมองกระบวนการระหว่างประเทศในฐานะเครือข่ายการสื่อสารที่ข้อมูลข่าวสารต่างๆ นั้นเคลื่อนไหวไม่รู้จบๆ ภายใต้เครือข่ายนี้เราจะเห็นการโฆษณาชวนเชื่อในการเมืองโลก ทั้งนี้ผู้เขียนได้อธิบายแต่ละประเด็น ตัวอย่างเหตุการณ์ รวมทั้งการโฆษณาชวนเชื่อกับสงครามเย็น สงครามโลกครั้งที่สอง การจารกรรมข้อมูลในช่วงสงครามเย็น ผู้เขียนทำให้เราต้องกลับมาทบทวนสื่อกับการเมืองว่าการเคลื่อนไหวของข้อมูลข่าวสารกับประเทศที่มีการเมืองแบบเผด็จการ รัฐบาลจะสามารถควบคุมสื่อหรือข้อมูลจากที่อื่นๆ ได้มากน้อยเพียงใด

บทที่สิบ Global Communication and Conflict การสื่อสารกับความขัดแย้ง บทนี้นำเสนอบทบาทของการสื่อสารกับความขัดแย้ง นั่นคือ สื่อต้องทำหน้าที่วิเคราะห์ นำเสนอความขัดแย้งโลก และต้องนำเสนอการลดความขัดแย้ง นั่นเพราะสื่อคือพื้นที่สาธารณะที่จะสามารถมีส่วนร่วมในการลดความขัดแย้งได้ ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างกรณีประเทศเยอรมนีกับรวันดาเพื่อให้เห็นบทบาทของสื่อในการสร้างสันติภาพและลดความรุนแรงได้ผ่านการทำหน้าที่และการนำเสนอ เช่น ความรุนแรงระหว่างประเทศ เมื่อถูกนำเสนอในพื้นที่สื่อและกลายเป็นข่าวในประเทศและระหว่างประเทศ เหลือของความรุนแรงก็จะถูกนำเสนอและเป็นสิ่งที่มีอยู่จริงในโลกที่ทุกคนจะได้รับรู้ร่วมกัน ฉะนั้น การสร้างตรรกะของสื่อจึงช่วยลดความรุนแรงได้และสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นผ่านการสื่อสารรูปแบบใหม่ที่จะช่วยลดความเป็นศูนย์กลางของความเป็นรัฐลงและเชื่อมโยงเมืองโลกให้เกิดขึ้น

บทที่สิบเอ็ด Culture and Global Communication ในการสื่อสารโลก การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ โดยเฉพาะการเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมกับจักรวรรดินิยม ในบทนี้ผู้เขียนพยายามชี้ให้เห็นมิติของวัฒนธรรมใน Global Communication โดยเริ่มต้นกล่าวถึงวัฒนธรรมอย่างง่ายๆ ว่ามีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับมนุษย์ในหลากหลายแง่มุมที่หลายๆ คนอาจนึกไม่ถึง ทั้งระดับพฤติกรรมส่วนตัว ไปจนถึงการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ซึ่งทำให้เห็นว่าวัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่ง หากแต่ปรับเปลี่ยนจึงต้องทำ

ให้เราพิจารณาถึงพลวัตของวัฒนธรรมท่ามกลางความหลากหลายของวัฒนธรรมภายใต้โลกาภิวัตน์ ในช่วงทศวรรษ 1970 ประเด็นที่มีการกล่าวถึงอย่างมากคือ การปกป้องอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม นั่นเพราะสิ่งนี้คือสิ่งที่นำไปสู่การแยกเขาแยกเรา จักรวรรดินิยมทางวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่ผู้เขียนยกให้เห็นเป็นตัวอย่าง เพราะการสื่อสารสามารถนำไปสู่การครอบงำทางวัฒนธรรมได้โดยเฉพาะในโลกปัจจุบันที่เทคโนโลยีทำให้ข้อมูลข่าวสารไหลลื่นอย่างรวดเร็ว จักรวรรดินิยมจึงไม่ได้หมายความว่าในแบบเดิม หากแต่ได้ปรับเปลี่ยนความหมายและลักษณะไปสู่การครอบงำแบบใหม่ผ่านการผลิตทางอุตสาหกรรม ความเข้าใจในสิ่งนี้ถูกทำให้เข้าใจและคุ้นเคยอย่างไม่รู้ตัว ผ่านโลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรม และการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม และในตอนท้ายผู้เขียนเสนอว่าหากเราต้องการทำความเข้าใจ Global Communication และวัฒนธรรม เราต้องเข้าใจการทำให้เหมือนกันทางวัฒนธรรม ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการผสมผสานทางวัฒนธรรม เพื่อให้เข้าใจการแสดงออกทางวัฒนธรรมในฐานะหนึ่งในกระบวนการของโลกาภิวัตน์

บทที่สิบสอง Global Communication Online ในบทนี้ผู้เขียนได้กล่าวถึงการเกิดขึ้นของระบบดิจิทัลจนกระทั่งเป็นโลกการสื่อสารแบบออนไลน์ ที่ได้ขยายความสามารถของมนุษย์ออกไป โดยเสรีภาพในการสื่อสารทำให้ข้อมูลข่าวสารไหลลื่นไปยังทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกที่ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เป็นประเด็นที่ควรพิจารณาคือ ความรับผิดชอบ นั่นเพราะการสื่อสารแบบดั้งเดิม คนที่เข้ามามีบทบาท/ มีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารมีไม่มากนัก แต่ปัจจุบัน ผู้ที่เข้ามาในพื้นที่ของการสื่อสารมีมากขึ้น และไม่ใช่ว่าผู้ที่ทำหน้าที่ในการสื่อสารกัน เพราะยังมีกลุ่มทุนที่สามารถนำไปสู่ความขัดแย้งได้ และในตอนท้ายผู้เขียนยกประเด็นให้เราขบคิด/ ประเด็นอุกคิต นั่นคือ ความเป็นไปได้ในการเกิด Global Cyber war และ Global Surveillance

บทที่สิบสาม Futures of Global Communication บทสุดท้ายนี้ผู้เขียนได้พาผู้อ่านมองถึงอนาคตของการสื่อสารว่าจะอะไรคือสิ่งที่เป็นไปได้ และเราแต่ละคนควรทำอะไรได้บ้าง นั่นเพราะโลกข้างหน้ามีข้อท้าทายสำคัญ ความเสี่ยงภัยรออยู่ รวมทั้งประเด็นเรื่องจริยธรรมที่รอการถกเถียงกันอยู่

หนังสือเล่มนี้ได้มีการจัดวางระบบการเขียนให้ผู้อ่านสามารถทำความเข้าใจได้ง่าย ทำให้ประเด็นที่ดูไกลตัว เป็นเรื่องใกล้ตัวและมีความสำคัญ ประกอบกับในตอนต้นของทุกบทผู้เขียนจะนำถ้อยคำของนักวิชาการที่กล่าวถึงเรื่อง/ ประเด็นของบทนั้นๆ มาเกริ่นนำ ทำให้เราเห็นได้ชัดเจนว่า เรื่องราวต่างๆ ไม่ใช่แค่ปรากฏการณ์ที่ทำความเข้าใจง่าย ๆ แบบสามัญสำนึก หากแต่มีมิติที่สัมพันธ์ทั้งแง่มุมมองปรากฏการณ์ในอดีต ทฤษฎี มิติสัมพันธ์อื่นๆ รอบตัว รวมทั้งในตอนท้ายของทุกบท ยังมีข้อคำถามหรือประเด็นให้เราขบคิดหรือต้องทบทวน ฉะนั้น หนังสือเล่มนี้จึงมีประโยชน์กับการทำความเข้าใจสื่อสารไม่เฉพาะกับการสื่อสารระดับมหภาค แต่ในระดับจุลภาคเองก็มีประโยชน์อย่างมากเช่นกัน